

ชื่อโครงการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การวิเคราะห์ระบบการส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชน  
: กรณีศึกษาศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่า  
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม)  
ชื่อผู้ทำโครงการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง นายถาวรศักดิ์ วงศ์ประเสริฐ  
คณะกรรมการที่ปรึกษาโครงการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

.....ประธานกรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิยุทธ์ จารัสพันธุ์)

.....กรรมการ  
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวลักษณ์ อภิชาติवलลภ)

#### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชนของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชำกล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ 1 (มหาสารคาม) 2) การรับรู้ ทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชำกล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน 3) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทักษะคิดและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชำกล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน 4) ความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม 5) ปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชน

การศึกษาลครั้งนี้ ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวนศาสตร์ชุมชน ระบบการส่งเสริม และการยอมรับวัฒนธรรม รวมทั้งทำการศึกษาผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางการกำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา

วิธีการศึกษา ทำการศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ที่กำหนดแนวทางการสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์ประกอบกับการสังเกตกลุ่มตัวแทนของประชากรที่ใช้ในการศึกษา การศึกษากิจกรรมการเพาะชากล้าไม้ที่ได้รับการส่งเสริมบ้านทุ่งทอง บ้านหนองผักแว่น อำเภอเชียงยืน และบ้านชี อำเภอรอกุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามจำนวน 158 คน การศึกษากิจกรรมการปลูกป่าชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมบ้านขามเปี้ย บ้านเนินศรีสวัสดิ์ อำเภอเชียงยืน และบ้านเขวา อำเภอรอกุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 155 คน การศึกษากิจกรรมการฝึกอบรมผู้ผ่านการฝึกอบรมในช่วงปีงบประมาณ 2534-2536 ในท้องที่จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 33 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package For The Social Science) โดยใช้ค่าสถิติ ค่าเฉลี่ย (Means) ค่าร้อยละ (Percentages) ไล-สแควร์ (Chi-Square) และการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression)

#### ผลการศึกษาพบว่า

1. กระบวนการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมวนศาสตร์ชุมชน ของศูนย์ส่งเสริมการเพาะชากล้าไม้และปลูกป่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ 1 (มหาสารคาม) มีการมุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ โดยการส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ตามแนวคิดของวนศาสตร์ชุมชน เพื่อให้ประชากรในพื้นที่เป้าหมายปรับเปลี่ยนจากการประกอบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมเป็นการประกอบอาชีพตามแนวคิดของวนศาสตร์ชุมชน เช่น การปลูกป่าชุมชน การเพาะชากล้าไม้และการปลูกป่า และการปลูกป่าตามระบบป่าไม้-เกษตร ซึ่งได้กำหนดพื้นที่เป้าหมายดำเนินงานประมาณละ 80 ไร่ ในพื้นที่ 4 จังหวัด ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ มหาสารคาม ขอนแก่น กาฬสินธุ์ และร้อยเอ็ด

2. การรับรู้ ทักษะและพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชากล้าไม้และงานปลูกป่าชุมชน จากการศึกษาพบว่า ผู้รับการส่งเสริมที่ศึกษาส่วนมากมีการรับรู้เกี่ยวกับ

งานที่ส่งเสริมทั้ง 2 กิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง และมีการรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์เชิงเทียบและความสอดคล้องกับเงื่อนไขของชุมชนอยู่ในระดับรับรู้มาก ในด้านการวัดทัศนคติ พบว่าผู้รับการส่งเสริมส่วนมาก มีทัศนคติต่อการส่งเสริมการเพาะชากล้ำไม้ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ มีทัศนคติเชิงลบและทัศนคติเชิงบวก ตามลำดับ ทัศนคติต่อการส่งเสริมการปลูกป่าชุมชนส่วนมากอยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา คือ มีทัศนคติเชิงบวกและทัศนคติเชิงลบ ตามลำดับ พฤติกรรมเกี่ยวกับงานเพาะชากล้ำไม้และงานปลูกป่าชุมชน ผู้รับการส่งเสริมส่วนมากมีพฤติกรรมระดับปานกลาง รองลงมา คือ มีพฤติกรรมปฏิบัติน้อยและปฏิบัติมาก ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติ ของผู้รับการส่งเสริมที่มีต่องานเพาะชากล้ำไม้ จากการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่าง 2 ตัวแปร ด้วยตัวสถิติไค-สแควร์ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.0 เปอร์เซนต์คือ รายได้ การรับรู้วิธีการส่งเสริม การรับรู้ระดับการส่งเสริม การรับรู้ข่าวสารโดยผ่านสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมและการรับรู้ความสอดคล้องกับเงื่อนไขชุมชน ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติของประชากรที่มีต่องานปลูกป่าชุมชน ได้แก่ รายได้ การรับรู้วิธีการส่งเสริม การรับรู้ระดับการส่งเสริม การรับรู้ข่าวสารโดยผ่านสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริม การรับรู้ประโยชน์เชิงเทียบ และการรับรู้ความสอดคล้องกับเงื่อนไขชุมชน

4. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานเพาะชากล้ำไม้ ซึ่งทำการทดสอบความสัมพันธ์ด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุแบบขั้นตอน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95.0 เปอร์เซนต์ คือ การรับรู้ระดับการส่งเสริมและอาชีพเกษตรกรรมซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมได้ประมาณร้อยละ 30.04 ( $R^2=0.30042$ ) ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของผู้รับการส่งเสริมเกี่ยวกับงานปลูกป่าชุมชน ได้แก่ การรับรู้ระดับการส่งเสริม การรับรู้ความสอดคล้องกับเงื่อนไขชุมชนและอายุ ซึ่งสามารถทำนายพฤติกรรมได้ประมาณร้อยละ 47.23 ( $R^2=0.47228$ )

5. ความคิดเห็นและพฤติกรรมของผู้ผ่านการฝึกอบรมเกี่ยวกับกิจกรรมการฝึกอบรม ส่วนมากเห็นว่า วิชาการอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรป่าไม้ วิชาการปลูกสร้างและบำรุงสวนป่า และวิชาเทคนิคการขยายพันธุ์ไม้ผล มีประโยชน์ มีการนำไปใช้ประโยชน์ และนำไปเผยแพร่ในระดับมาก ตามลำดับ

6. ปัญหาในการดำเนินงานส่งเสริมกิจกรรมมวลชนศาสตร์ชุมชนแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

6.1 ผู้ส่งเสริม มีปัญหาดังนี้คือ

- 1) ปัญหาเกี่ยวกับดินและน้ำเค็ม
- 2) สภาพภูมิอากาศร้อนและแห้งแล้งเป็นเวลานาน
- 3) ประชาชนมีความขัดแย้งกันในการใช้พื้นที่สาธารณะสำหรับการปลูกป่าชุมชน

6.2 ผู้รับการส่งเสริมคือ ประชากรในหมู่บ้านเป้าหมายของการส่งเสริม มีปัญหาดังนี้คือ

- 1) ปริมาณกล้าไม้ที่ศูนย์ ฯ สนับสนุนมีไม่เพียงพอกับความต้องการ
- 2) เจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ แนะนำด้านวิชาการน้อยกว่าที่ควร
- 3) ประชาชนบางรายไม่ให้ความสำคัญกับการดูแลรักษาป่าชุมชน
- 4) เจ้าหน้าที่ศูนย์ ฯ ขาดการติดตามงานการปลูกป่าชุมชนอย่างต่อเนื่อง
- 5) ประชาชนมีโอกาสนำความรู้จากการฝึกอบรมไปเผยแพร่น้อย
- 6) ขนาดที่ดินถือครองมีไม่เพียงพอที่จะทำการผลิตตามแนวคิดวนศาสตร์ชุมชน

Individual Project Title : An Analysis of Community Forestry System  
A Case Study of The Reforestation and  
Extension Center 1 (Mahasarakham)

Author : Thawornsak Wongprasert

Individual Project Advisory Committee

.....*Viyouth Chamraspanth*.....Chairman  
(Assistant Professor Dr.Viyouth Chamraspanth)

.....*Yaowalak Apichatvullop*.....Member  
(Assistant Professor Dr.Yaowalak Apichatvullop)

#### ABSTRACT

This research is aimed at studying; 1) the extension measures to promote the community forestry of the Reforestation and Extension Center I (Mahasarakham), 2) perceptions, attitudes and behaviors of the people towards the tree nursery and community plantation activities, 3) factors which relate to the attitudes and behaviors of the people towards the tree nursery and community plantation activities, 4) opinions and behaviors of the people towards the training activities, and 5) problems in the extension of community forestry.

The study of the concepts of community forestry, extension measures, cultural adoption and related studies and research have been reviewed and furnished the framework for designing this research.

The study was made through the quantitative and qualitative study, field interview and field observation at the representative target groups. The study of tree nursery activities was conducted with 158 persons at Ban Khu Thong and Ban Nong Pug Wan of Chiang Yuen District, and Ban Khee of Kosum Pisai District of Mahasarakham Province. The study of the community plantation was done with 155 persons at Ban Kham Pea and Ban Non Sri Sawat of Chiang Yuen District and Ban Khao of Kosum Pisai District of Mahasarakham Province. The study of training activities was made with 33 persons who had attended the training courses conducted by the Center during the fiscal years 1991-1993.

The Statistical Package for the Social Science program (SPSS) for microcomputer was employed to analyse the data to find means, percentages, Chi-Square and stepwise multiple regression.

### The Research Findings

1. The community forestry extension measures being executed by the Reforestation and Extension Center I (Mahasarakham) focus on forest resources development. The concept of community forestry is extensively promoted to encourage the people in the target areas to change their careers from native agriculture to the new careers like community plantation, tree nursery, reforestation and agroforestry.

The target areas cover about 80 villages per year in 4 provinces of the Northeastern region; Mahasarakham, Khon Kaen, Karasin, and Roi Et.

2. The perception of most of the people towards tree nursery and community plantation activities is at the middle level. The perception in terms of the comparative use and the corresponding to community conditions is at the high level. The attitudes towards the tree nursery extension are in at middle, negative and positive levels respectively. The attitudes towards the community plantation extension are in at middle, positive and negative levels - respectively.

The behaviors of the people in terms of the tree nursery and community plantation being operated are in at middle, low and high levels respectively.

3. The factors related to the attitudes of the population towards the tree nursery which were tested by Chi-Square at 95.0 percent reliability are incomes, perception about the extension measures, perception about the levels of extension measures, perception of information by the mass communication, and perception corresponding to community conditions. The factors which related to the attitudes towards the community plantation are incomes, perception about extension measures, perception about the levels of extension measures, perception of information by the mass communication, perception in terms of comparative use, and perception corresponding to community conditions.

4. The factors related to the behaviors of the population towards the tree nursery which were tested by stepwise multiple regression at 95.0 percent reliability are perception about the levels of extension measures and agricultural careers which can be used to forecast the behaviors about 30.04 percent ( $R^2 = 0.30042$ ). The factors related to the behaviors of the population towards the community plantation are perception about the levels of the extension measures, perception corresponding to community conditions and age which can be used to forecast the behaviors about 47.23 percent ( $R^2 = 0.47228$ ).

5. Regarding the ideas and behaviors of the population towards the training activities, most of the population knew that the courses of forest resources conservation and development, the forest plantation and maintenance, and the fruit trees diversification techniques are useful and being extensively applied at the high level.

6. The problems can be classified into categories as follows:

6.1 The problems at the extension supervisors level are :-

- 1) salinity of soil and water,
- 2) the long period of hot weather and drought, and
- 3) the conflicts among people in the utilization of public lands for community plantation.

6.2 The problems at the population level are :-

- 1) insufficient seedlings from the center,
- 2) insufficient technical instruction from the center's officers,



- 3) less attention from some of the population to take care of the community plantation,
- 4) less attention from the center's officers to continuously monitor and evaluate the community plantation activities,
- 5) less chance to distribute the knowledge gained from the training courses, and
- 6) insufficient lands for the production according to the community forestry concepts.